

IZMEĐU MUDROSTI I MOĆI

Dve su ključne, međusobno povezane teme kojima je Vladimir Cvetković posvetio ovu svoju raspravu. Jedna je i u samom naslovu knjige naznačena i već odavno naveliko pretresena u brojnim delima mislilaca vrlo različitih teorijskih opredeljenja. Međutim, bez obzira na razlike u načinu na koji su svi ti učeni ljudi pokušavali da reše problem o kome je reč, sva njihova rešenja mogla bi se razvrstati u dve međusobno nespojive rubrike. Čisti imanentizam i čisti redukcionizam dve su krajnosti u svim dosadašnjim nastojanjima da se protumači priroda odnosa filozofskog mišljenja i socijalnopolitičkih, istorijskih i kulturnocivilizacijskih činilaca.

Malo je onih koji su preglili da nekako premoste ono rastojanje što ova dva oprečna pola interpretacija deli. Sasvim razumljivo. Staza koja vodi između već pomenutih krajnosti vrletna je i nesigurna i onaj ko se odvaži da njome pođe kreće se po ivici brijajača. A u te malobrojne odvažne istraživače što su se drznuli da tom ivicom brijajača hode spada i pisac knjige čijeg smo se prikazivanja ovde latili. Vladimir Cvetković odbacuje oba ona ekstremna rešenja što smo ih pominjali, kako ono čistog imanentizma tako i ono čistog redukcionizma i u tome je najveća vrednost ovog njegovog duhovnog poduhvata. Zatočnicima ove prve teorijske optike Cvetković poručuje da su „lažna sva ta gorljiva zalaganja za takozvanu čistu filozofiju“, to „potcenjivačko držanje spram politike i istorije. I svako ko filozofiju nastoji da spozna na osnovu nje same, predviđa smisao celine datog pregnuća uma i rizikuje da jednostavno ne shvati o čemu je tu zapravo reč.“

Međutim, ako sa dobrim razlozima moramo odbaciti imanentički pristup to još uvek ne znači da smo zauzvrat obavezni da se priklonimo pošasti redukcionizma. Jednako tako je površno – upozorava Cvetković – „a po samu filozofiju i zloćudnije kada se istina određenog pojmovnog univerzuma svodi na puki ‘odraz’ društvenih odnosa unutar određene epohe ili zajednice.“ Čak i onda kada se filozofiji pridaje laskavi epitet najvišeg oblika duhovne proizvodnje „degradira se ona na jedan vid društvene nadgradnje“ i time briše ono što čini samu njenu osobenost, sam temelj njene spoznajne autonomije.

Ovako uspostavljajući tu osetljivu ravnotežu između prece-
njivanja i potcenjivanja istorije Vladimir Cvetković nije, međutim,
ovaj svoj u načelu teorijski i metodološki pouzdano utemeljeni uvid
pretočio u jednu dovoljno diferenciranu viziju odnosa mudrosti i
moći. Termini pomoću kojih on ovaj odnos određuje ili su nedovolj-
no precizni – „neraskidivo povezani“, „sprega“ – ili pak ukazuju na
samo jedan vid jače zavisnosti filozofske misli od izvanteorijskih
činilaca – „organska veza“, „čvrst spoj“, „odlučujuće smešten“.

Istini za volju, koliko je piscu ovih redova znano niko od onih
koji su se ovim problemom bavili nije još sačinio neku dovoljno di-
ferenciranu sliku složenih relacija filozofske misli i njenih izvanfilo-
zofskih pretpostavki. Stvar je, naime, u tome što između ravni
mudrosti i ravni moći postoji čitava jedna lepeza odnosa koji bi se
mogli opisati u terminima slabije i jače zavisnosti, odnosno manje ili
veće nezavisnosti. Politički i psihološki činioци mogu, recimo, samo
odrediti smerove filozofskih promišljanja, ali mogu i ozbiljno naru-
šiti unutrašnju logiku filozofskih tvorevina. Štaviše, neretko biva i to
da se spoznajna optika samih filozofa deformiše putem takozvanih
hipergeneralizacija i krutih, manihejskih podela u predmetu sazna-
nja. Traganje za ovom lepezom relacija zadatak je koji tek predstoji i
tom poslu mogao bi se u svojim budućim radovima posvetiti i pisac
ove knjige – predlog za razmišljanje.

Uporedo sa nastojanjem da uspostavi kritičko odstojanje pre-
ma sablaznima imanentizma i redukcionizma posvetio je Vladimir
Cvetković dužnu pažnju i dijagnozi evropske filozofske i kulturno
političke situacije i to je druga ključna tema njegove rasprave.

Valja odmah reći i svakako u zaslugu ovom autoru pripisati, da
je, poduhvativši se pomenutog zadatka, odoleo iskušenju posmo-
dernizma, otpisujući taj pomodni pravac jednim „udarcem u prolazu“
kao „elektičku mešavinu filozofije, nauke, književnosti i žurnali-
zma“. Postmoderni pogled na svet ne može nam biti rukovodno
načelo pri postavljanju dijagnoze vremenu u kome jesmo već samo
simptom ili još bolje završna faza jednog misaonog toka čiji su proto-
gonisti već sa Ničeom dali za pravo Protogori i Gorgiji, a ne Sokratu
ili Platonu. „Znanje više nije vrlina, već je moć“, kaže Cvetković

Moć, međutim, u preovlađujućoj teorijskog optici zapadnog
sveta ne samo što postaje samodovoljna, nego se opravdava, pa čak i
obogotvoruje. Apsolutizovani, instrumentalni razum u službi moći,

koji bi da potčini i čoveka i prirodu, vodi nerazumevanju drugih" i odatle proistekloj imperijalnoj težnji da se „primitivne“ kulture saobraze prema „kalupu zapadne racionalnosti“.

Ovoj dobro pogođenoj dijagnozi preovladavajućeg duhovnog stanja Evrope i zapadnog sveta uopšte, računajući tu i Ameriku, valjalo bi priključiti diferencijacionoj analizi u prilog samo jednu sociološkopolitički neophodnu napomenu. Filozofsko obogotvorenje moći i relativizovanje istine postalo je delotvorno i ujedno pogubno, zahvaljujući kraju bipolarnog sveta i uspostavljanju besprozivne dominacije velikih sila, pre svega one danas najmoćnije oličene u američkoj administraciji. I zato nije teško složiti se sa Vladimirom Cvetkovićem kad on, privodeći svoju knjigu kraju, apokaliptički dramatično konstatuje da sa „aktuelnim relativizovanjem istine i obogotvorenjem moći kao da smo zakoračili u poslednji krug pakla iza koga sledi Strašni sud“.

Knjiga umnog i filozofski obaveštenog autora, pisana jezikom bogatim, rečenicama složenim i razučanim i povremeno barokno rascvetanim.

Drago Đurić

POLITIKA FILOZOFIJE

Zbirci svojih studija – srodnih po tematici kojom se bave, ujedinijenih formom izlaganja ili stilom pripovedanja, kao i relativno harmoničnih po, neka bude tako rečeno, dubini argumentativnog zahvata ili izvođenja – V. Cvetković je dao naslov *Moć i mudrost* i podnaslov *O političkoj dimenziji filozofije*.

Naslov je, kao što to obično biva, amblematičan i atraktivan. Izrazi upotrebljeni u njemu, kao i relacija u koju su dovedeni, imaju „teško“ i „široko“ značenje – bez bilo kakvih naučno-stručnih i disciplinarnih ograničenja. On bi sa sličnom ne/određenošću mogao stajati i iznad neke književno-teorijske studije ili, recimo, neke istorije tehnike ili neke političke autobiografije. No, i pored rečenog treba priznati, da on, upravo zbog ove „širine“, najpre asocira na filozofiju. Nasuprot tome, izgleda kao da podnaslov uvodi izvesna ograničenja. On je predmetno i metodološki disciplinovaniji. Njime se najavljuje i obećava